

Rapport

Datum: 17 april 2007

Rapportnummer: 2007/065

KLACHT

Verzoeker klaagt erover dat de minister van Justitie het verzoek tot rehabilitatie van verzoekers oom heeft afgewezen.

BEOORDELING

Algemeen

Op 29 januari 1945 overleed verzoekers oom in een Duits werkkamp te Rees-Bienen. Op 10 oktober 1951 schreef de minister van Justitie aan de directeur van de Oorlogsgravenstichting dat verzoekers oom aangemerkt werd als politiek onbetrouwbaar. Verzoekers oom was volgens de minister van Justitie lid geweest van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) en had als vrijwilliger voor de Wehrmacht in Finland, Frankrijk en Duitsland gewerkt. Om deze reden is verzoekers oom een eregraf op de begraafplaats in Düsseldorf onthouden. Verzoeker hoorde voor het eerst hiervan in 2003, nadat hij was ingelicht door de journalist V., die de naam van verzoekers oom tegenkwam tijdens onderzoek voor zijn boek.

I. Bevindingen

1. Verzoeker klaagt erover dat de minister van Justitie zijn verzoek van 4 september 2004 tot rehabilitatie van zijn overleden oom heeft afgewezen. Volgens verzoeker werd zijn oom op 6 december 1944 in Zuid-Kennemerland door de Duitsers tijdens de "Sinterklaasrazzia" opgepakt en afgevoerd naar het Arbeitslager in Rees (Duitsland). Daar overleed verzoekers oom op 29 januari 1945. In augustus 2003 kwam verzoeker tot de ontdekking dat zijn oom in oktober 1951 als politiek onbetrouwbaar was aangemerkt. Verzoeker schreef dat hij van mening is dat het onderzoek uit 1951 niet correct is uitgevoerd en dat zijn oom ten onrechte als politiek onbetrouwbaar is aangemerkt.
2. In een brief van 15 januari 2004 vroeg verzoeker aan de minister van Justitie om een afschrift van de brief die de ambtsvoorganger van de minister in 1951 had verstuurd.
3. Als reactie op deze brief liet de minister op 5 maart 2004 verzoeker weten dat hij niet in het bezit is van de gevraagde brief. Verzoeker werd door de minister doorverwezen naar het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie en naar de Deutsche Dienststelle.
4. In een brief van 22 april 2004 liet de minister aan verzoeker weten dat er geen informatie beschikbaar is over verzoekers oom en dat de minister om die reden niet kan voldoen aan het verzoek om de brief uit 1951 te herzien. Wel schreef de minister dat wanneer op een later tijdstip onomstotelijk komt vast te staan dat de brief uit 1951 onjuist is, hij vanzelfsprekend niet zal schromen om één en ander recht te zetten.

5. In zijn reactie op de brief van de minister van 22 april 2004, liet verzoeker de minister op 25 april 2004 weten dat verzoeker juist van mening is dat zijn oom onschuldig is. Verzoeker redeneerde dat nu er geen informatie over zijn oom te vinden is, verzoekers oom juist daarom onschuldig is.

6. In een brief van 28 april 2004 schreef de Deutsche Dienststelle dat de naam van verzoekers oom niet in hun bestanden voorkomt.

7. In een brief van 28 juli 2004 liet de archivaris van de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek weten dat in haar archief de naam van verzoekers oom niet voorkomt op de ledenlijsten van de NSB.

8. In een brief van 30 augustus 2004 bevestigde het college van burgemeester en wethouders van Heemstede dat aan verzoekers oom nooit een paspoort is verstrekt.

9. In zijn brief van 4 september 2004 aan de minister van Justitie verzocht verzoeker de minister om verzoekers oom te rehabiliteren. Verzoeker voerde onder meer het volgende aan.

“Op de ledenlijst van de NSB Heemstede en directe omgeving komt (verzoekers oom; N.o.) niet voor. Bovendien had de complete familie alle banden in de oorlog verbroken met een zus en zwager die lid waren van de NSB. Het is dan toch zeer onwaarschijnlijk dat de nog thuis wonende broer (verzoekers oom; N.o.) ook lid van de NSB zou zijn geweest.

Aan (verzoekers oom; N.o.) is volgens gegevens uit de Burgerlijke Stand van de gemeente Heemstede nimmer een paspoort verstrekt, terwijl volgens informatie van het RIOD absoluut noodzakelijk was een paspoort te hebben om naar het buitenland te kunnen reizen, zelfs als vrijwilliger voor de Duitse Wehrmacht.

Bij de Deutsche Dienststelle komt (verzoekers oom; N.o.) niet voor in hun archief.

(...)

In 1951 is door twee politiefunctionarissen het rapport no. X uitgebracht, waaruit de politieke onbetrouwbaarheid van mijn oom zou blijken. Ik heb één van de twee opstellers van dit rapport, de heer L., kunnen achterhalen en met hem een gesprek gehad waarin ik voornamelijk benieuwd was naar de gevolgde procedures bij dit soort onderzoeken, omdat ik er vanuit ging dat de heer L. dit specifieke geval zich niet meer zou kunnen herinneren.

De heer L. vertelde mij dat hij een lijst met namen van te onderzoeken personen kreeg, waarmee hij samen met een collega naar een archief in Den Haag ging, de lijst overhandigde aan een archiefbeambte die vervolgens op zoek ging in het archief of van één of meerdere personen van de lijst een dossier aanwezig was. Op mijn vraag of er nog aanvullend onderzoek werd verricht in geval er een bezwarend dossier was, bijvoorbeeld

in de woonplaats van de betreffende persoon, antwoordde de heer L. ontkennend.

Opvallend is ook dat van de 23 slachtoffers er drie politiek onbetrouwbaar werden geacht. Naast mijn oom waren dat B. en K.. Van deze twee laatste personen bestaat inderdaad een belastend dossier in het Nationaal Archief, van mijn oom echter niet.

(...; N.o.)

In uw brief van 22 april 2004 zegt u dat na een zoekslag in uw archieven en het Nationaal Archief niet gebleken is van enige informatie betreffende mijn oom en u verbindt daaraan uw besluit de brief uit 1951 (niet; N.o.) te herzien, tenzij dat op een later tijdstip de onjuistheid zou kunnen worden aangetoond."

10. In een brief van 25 oktober 2004 schreef de minister van Justitie aan verzoeker dat het verzoek tot herziening niet inhoudelijk kan worden beoordeeld. De minister voerde onder meer het volgende aan.

"Ik ben allereerst van oordeel dat uit de door u aangeleverde afschriften van documenten niet onomstotelijk komt vast te staan dat de brief uit 1951, verstuurd vanuit mijn departement, onjuist was. (...; N.o.) Het (betreft; N.o.) hier gebeurtenissen van meer dan vijftig jaar geleden waarvan de onderliggende documenten voor de brief van 1951 ontbreken. Ik kan daarom ook niets zeggen over de kwaliteit van het onderzoek naar de politieke betrouwbaarheid."

11. Verder schreef de minister in een brief van 24 mei 2005 aan verzoeker het volgende.

"Ik word derhalve geconfronteerd met de situatie dat ik een oordeel uit 1951, waarvan ik niet kan aannemen dat het ongefundeerd was, zonder evenwel de gronden daarvan te kunnen onderzoeken, moet stellen tegenover de resultaten van het meer recente onderzoek van de heer V. Nieuw onderzoek lost niets op omdat daarmee niet achterhaald kan worden waar het oordeel indertijd op berustte zodat het onderzoek uitsluitend zou beschikken over de feiten die de heer V. heeft vastgesteld. Om die reden kan ik ook het rehabilitatieverzoek inhoudelijk niet beoordelen en daarover beslissen.

(...; N.o.) Blijft dat ik wel moet vaststellen dat zo de feiten die naar voren worden gebracht in het onderzoek van de heer V. in 1951 bekend zouden zijn geweest en er geen feiten bekend waren die de conclusie in een ander licht stelden, het oordeel in 1951 onmiskenbaar niet had kunnen luiden zoals het heeft geluid."

12. Op 27 augustus 2005 liet de heer V. bij brief aan de minister weten dat uit de inventarislijst, behorende bij het Centraal Archief Bijzonder Rechtspleging (CABR)-dossier van verzoekers oom, blijkt dat het dossier enkel een witte cartotheekkaart bevat. Verder schreef de heer V. dat het nooit voorkomt dat er meer documenten in een dossier zijn gevoegd, dan vermeld staat op de inventarislijst. Volgens de heer V. wordt dit door een

medewerker van het Nationaal Archief onderschreven. Ook liet de heer V. weten dat de cartotheekkaart van verzoekers oom geen belastende informatie bevat.

13. In een brief van 9 september 2005 liet de minister aan de heer V. weten dat er niet zonder onderzoek naar de gang van zaken rond de beslissing in 1950, op voorhand geconcludeerd kan worden dat het oordeel uit 1951 ongefundeerd is. Daarbij merkte de minister op dat nader onderzoek 54 jaar na dato mede door het ontbreken van de vroegere (al dan niet fictieve) documenten niet goed denkbaar is. De minister herhaalde zijn eerdere standpunt dat het rehabilitatieverzoek niet inhoudelijk kan worden beoordeeld.

14. Op 25 november 2005 diende verzoeker een klacht in bij de Nationale ombudsman. Verzoeker klaagt erover dat de minister van Justitie het verzoek tot rehabilitatie van verzoekers oom heeft afgewezen. Hierop stelde de Nationale ombudsman een onderzoek in.

15. In zijn reactie van 1 mei 2006 op verzoekers klacht achtte de minister van Justitie de klacht van verzoeker niet gegrond. Volgens de minister was al het mogelijke gedaan. De minister herhaalde zijn standpunt van 24 mei 2005. Desgevraagd liet de minister weten dat ambtenaren van zijn departement diverse malen met gerichte vragen contact hebben opgenomen met medewerkers van het Nationaal Archief. Verder liet de minister weten dat hij geen onderzoek heeft gedaan naar de NSB lijst van Heemstede. Ook schreef de minister:

"Voor de afwegingen behorend bij de behandeling van een verzoek om rehabilitatie, moet de kwaliteit van de indertijd genomen beslissing onderzocht kunnen worden. Ik kan echter de gronden waarop het oordeel uit 1951 berust niet meer natrekken omdat de onderliggende documenten niet meer beschikbaar zijn."

16. In een brief van 11 mei 2006 reageerde verzoeker op de reactie van de minister van 1 mei 2006. Verzoeker liet weten dat volgens hem de minister alleen archiefonderzoek heeft verricht en heeft nagelaten om andere aangedragen feiten te verifiëren. Verder vond verzoeker dat het verrichte onderzoek van de minister niet valt te rijmen met zijn belofte om niet te zullen schromen om een en ander recht te zetten als onomstotelijk vast komt te staan dat de brief uit 1951 onjuist is. Ook liet verzoeker weten dat hij van mening is dat het onderzoek uit 1951 naar huidige maatstaven matig is uitgevoerd.

17. In zijn reactie van 12 juli 2006 liet de minister weten het niet eens te zijn met verzoekers zienswijze. Verder deelde de minister mee bij zijn eerdere standpunt te blijven. Volgens de minister kan het verzoek tot rehabilitatie niet inhoudelijk worden beoordeeld, wegens het ontbreken van oude archiefgegevens.

18. Op 30 oktober 2006 vroeg de Nationale ombudsman aan de minister om het verzoek om rehabilitatie van verzoekers oom nogmaals te heroverwegen. De Nationale

ombudsman wees hierbij op enkele feiten die de minister nog onbekend waren en op de mogelijkheid van een persoonsverwisseling.

19. Op 4 januari 2007 schreef de minister aan de Nationale ombudsman dat hij heeft voldaan aan het verzoek van 30 oktober 2006. Hierbij verwees de minister naar een brief van 4 januari 2007 aan de Oorlogsgravenstichting. In deze brief schreef de minister het volgende:

"Ik onderschrijf volledig de reactie van mijn ambtsvoorganger in 2004 en 2005 dat het verzoek om rehabilitatie van (verzoekers oom; N.o.) niet kan worden ingewilligd omdat de aangebrachte gegevens niet kunnen worden afgewogen tegen de gronden waarop het oordeel uit 1951 berustte, nu de oorspronkelijke onderliggende documenten niet meer beschikbaar zijn.

Dit neemt echter niet weg dat ik gezien de toenmalige werkwijze bij de 1.400.000 persoonsdossiers bevattende kaartenbakken niet geheel kan uitsluiten dat de gegevens van twee achter elkaar liggende dossiers abusievelijk aan elkaar zijn geniet of verwisseld. Ook kan ik niet voorbijgaan aan het feit dat de gemeente Heemstede heeft verklaard dat aan (verzoekers oom; N.o.) nooit een paspoort is verstrekt, terwijl een paspoort een vereiste was om voor de Wehrmacht in het buitenland te werken. Verder is (verzoekers oom; N.o.) onbekend bij de Deutsche Dienststelle en stroken de getuigenissen van familieleden en derden niet met hetgeen mijn ambtsvoorganger in 1951 de Oorlogsgravenstichting per brief heeft medegedeeld. Daarbij is indertijd verzuimd de familie op de hoogte te stellen van deze brief, waardoor de familie niet de kans heeft gekregen zich hierover uit te spreken.

Gezien het bovenstaande deel ik de Oorlogsgravenstichting hierbij mee geen bezwaar te hebben tegen de opname van (verzoekers oom; N.o.) in het slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting."

20. In een brief van 12 januari 2007 liet de Oorlogsgravenstichting weten dat de naam van verzoekers oom is opgenomen in het slachtofferregister. Ook besloot de Oorlogsgravenstichting dat de naam van verzoekers oom zal worden aangebracht op het monument op het Nederlandse ereveld te Düsseldorf.

21. In zijn reactie van 26 januari 2007 liet verzoeker weten dat hij van mening is dat de reactie van de minister van 4 januari 2007 niet een heroverweging is, maar slechts een herhaling van een al eerder ingenomen standpunt.

22. Naar aanleiding van de reactie van de minister van 12 juli 2006 en 4 januari 2007 werd door de Nationale ombudsman aan de minister gevraagd om aan te geven welke archiefgegevens ontbreken. Bij brief van 22 februari 2007 liet de minister weten niet over de gevraagde gegevens te beschikken. Volgens de minister was het archief niet compleet.

23. In reactie op het verslag van bevindingen liet de minister weten dat verzoeker het lange tijd aannemelijk achtte dat de persoonsgegevens van verzoekers oom verwisseld waren met die van de heer Br. Verder liet de minister weten dat pas laat tijdens de klachtbehandeling, door de Nationale ombudsman naar voren werd gebracht dat de gegevens van verzoekers oom verwisseld zouden kunnen zijn met de gegevens van een man met dezelfde achternaam als verzoekers oom.

24. Verzoeker liet weten in reactie op het verslag van bevindingen weten dat het de minister is aan te rekenen dat het ruim 50 jaar heeft geduurd voordat er door de familie actie kon worden ondernomen.

II. Beoordeling

23. Het motiveringsvereiste houdt in dat het handelen van bestuursorganen feitelijk en logisch wordt gedragen door een kenbare motivering. Dit brengt met zich mee dat de minister van Justitie zijn reactie op het verzoek van verzoeker juist en logisch dient te onderbouwen.

24. De minister van Justitie heeft het verzoek tot rehabilitatie afgewezen, omdat het volgens de minister gaat om gebeurtenissen van meer dan vijftig jaar geleden waarvan de onderliggende documenten ontbreken. Hierdoor is het volgens de minister niet mogelijk om het verzoek tot rehabilitatie inhoudelijk te beoordelen. Wel merkt de minister op dat als de feiten, die door of namens verzoeker naar voren zijn gebracht, in 1951 bekend zouden zijn geweest, en er geen feiten bekend waren die de conclusie in een ander licht stelden, het oordeel in 1951 onmiskenbaar niet had kunnen luiden zoals het heeft geluid.

25. Volgens verzoeker bevat het CABR-dossier van zijn oom enkel een witte cartotheekkaart. In zijn reactie heeft de minister aangegeven dat het dossier wellicht nog andere documenten bevat, maar dat deze documenten verdwenen zouden kunnen zijn.

De minister kan echter niet aangeven welke documenten ontbreken.

26. Uit het onderzoek van de Nationale ombudsman is naar voren gekomen dat de witte cartotheekkaart van verzoekers oom slechts één cijfer verschilt met die van een naamgenoot. Deze persoon, met dezelfde achternaam als verzoekers oom, heeft volgens de cartotheekkaart wèl gewerkt als vrijwilliger in het buitenland voor de Wehrmacht.

Ook was deze persoon lid van de NSB. Op de cartotheekkaart van verzoekers oom staat geen belastende informatie vermeld.

27. Tijdens het onderzoek van de Nationale ombudsman is komen vast te staan dat aan de oom van verzoeker nooit een paspoort is verstrekt, terwijl dit wel noodzakelijk was om als vrijwilliger voor de Wehrmacht in het buitenland te werken. Ook is vast komen te staan dat verzoekers oom onbekend is bij de Deutsche Dienststelle, een instantie die een register

bijhoudt van personen die voor de Wehrmacht hebben gewerkt. Verder is naar voren gekomen dat de toenmalige minister van Justitie heeft verzuimd om de familie van verzoekers oom in 1951 in te lichten over zijn beslissing om verzoekers oom aan te merken als politiek onbetrouwbaar.

28. De Nationale ombudsman is van mening dat de minister niet voldoende is ingegaan op de feiten, zoals die door verzoeker naar voren zijn gebracht. In zijn brief van 25 oktober 2004 heeft de minister alleen stilgestaan bij de NSB-ledenlijst en is hij niet verder ingegaan op de andere feiten die door verzoeker zijn ingebracht. De minister beroept zich op mogelijk zoekgeraakte documenten, waarvan de minister niet kan aangeven om welke documenten het gaat. De motivering van de minister is hierdoor ondeugdelijk en onbegrijpelijk. De motivering van de minister is temeer onbegrijpelijk, nu de minister enerzijds op 4 januari 2007 heeft laten weten er geen bezwaar tegen te hebben wanneer de naam van verzoekers oom wordt opgenomen in het slachtoffer-register van de Oorlogsgravenstichting en anderzijds weigert verzoekers oom te rehabiliteren. De minister heeft hierdoor gehandeld in strijd met het motiveringsvereiste. De Nationale ombudsman ziet hierin reden tot het doen van een aanbeveling.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

CONCLUSIE

De klacht over de onderzochte gedraging van de minister van Justitie, is gegrond.

Met instemming heeft de Nationale ombudsman ervan kennisgenomen dat de minister van Justitie inmiddels aan de Oorlogsgravenstichting heeft laten weten er geen bezwaar tegen te hebben om de naam van verzoekers oom op te laten nemen in het oorlogsslachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting.

AANBEVELING

De minister van Justitie wordt in overweging gegeven om het verzoek om rehabilitatie nogmaals in heroverweging te nemen en in te gaan op de aangedragen feiten van verzoeker.

ONDERZOEK

Op 28 november 2005 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van de heer E. te Heemstede, met een klacht over een gedraging van de minister van Justitie te Den Haag. Naar deze gedraging werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de minister van Justitie verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben.

Tijdens het onderzoek kregen de minister van Justitie en verzoeker de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Vervolgens werd verzoeker in de gelegenheid gesteld op de verstrekte inlichtingen te reageren.

Tevens werd de minister van Justitie een aantal specifieke vragen gesteld.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De reacties van verzoeker en de minister van Justitie gaven aanleiding het verslag op een enkel punt aan te vullen.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie.

Brief van de minister van Justitie aan de Oorlogsgravenstichting van 10 oktober 1951 met bijlage.

Brief van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heemstede van 14 april 2004.

Twee cartotheekkaarten, waaronder één van verzoekers oom.

Brief van de Deutsche Dienststelle van 28 april 2004.

Brief van de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek van 28 juli 2004.

Verzoekschrift aan de Nationale ombudsman van verzoeker van 25 november 2005 met bijlagen.

Reactie met bijlagen van de minister van justitie van 1 mei 2006 op het verzoekschrift van verzoeker.

Een nadere reactie van verzoeker van 11 mei 2006.

Reactie van de minister van Justitie van 12 juli 2006 op verzoekers brief van 11 mei 2006.

Brief van 4 januari 2007 van de minister van Justitie aan de Oorlogsgravenstichting.

Brief van 12 januari 2007 van de Oorlogsgravenstichting aan verzoeker.

Nadere reactie van verzoeker van 26 januari 2007 op de brief van de minister van Justitie van 4 januari 2007.

Antwoord van de minister van Justitie van 22 februari 2007 op een vraag van de Nationale ombudsman.

BEVINDINGEN

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond